

RAQAMLI VA YASHIL IQTISODIYOTDA NEYRON TARMOQLAR VA MASHINA TARJIMASI: TALABA-YOSHLAR NIGOHIDA INNOVATSION YONDASHUVLAR

Xayitov Sherbek Naimovich

Buxoro davlat texnika universiteti DSc.professori

Namozova Moxichexra Jobir qizi

*Buxoro davlat texnika universiteti "Iqtisodiyot va menejment" kafedrası "Xizmat
ko'rsatish va raqamlashtirish" fakulteti 716-24 IQT guruh talabasi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada raqamli va yashil iqtisodiyotning dolzarb muammolari talaba-yoshlar nigohida ko'rib chiqiladi. Raqamli texnologiyalar va yashil iqtisodiyotni uyg'unlashtirish orqali barqaror rivojlanish yo'nalishlarini shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Mualliflar talaba-yoshlarning fikrlarini o'rganib, raqamli iqtisodiyotning ekologik ta'siri va yashil texnologiyalarni joriy etishning afzalliklari haqida ma'lumotlarni taqdim etadilar.

Аннотация. В данной статье рассматриваются актуальные проблемы цифровой и зелёной экономики с точки зрения студентов и молодёжи. Анализируются возможности формирования направлений устойчивого развития посредством интеграции цифровых технологий и зелёной экономики. Авторы, изучив мнения студентов, представляют информацию о экологическом воздействии цифровой экономики и преимуществах внедрения зелёных технологий.

Abstract. This article examines the pressing issues of the digital and green economy from the perspective of students and youth. It analyzes the opportunities for shaping sustainable development pathways through the integration of digital technologies and the green economy. The authors present insights based on students' opinions, highlighting the environmental impact of the digital economy and the advantages of introducing green technologies.

Kalit so'zlar. raqamli iqtisodiyot, yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, talaba-yoshlar, ekologik ta'sir, yashil texnologiyalar.

Ключевые слова. цифровая экономика, зелёная экономика, устойчивое развитие, студенты и молодёжь, экологическое воздействие, зелёные технологии.

Keywords. цифровая экономика, зелёная экономика, устойчивое развитие, студенты и молодёжь, экологическое воздействие, зелёные технологии.

Zamonaviy dunyoda raqamli iqtisodiyot va yashil iqtisodiyotning rivojlanishi global muammolarni hal qilishda muhim omilga aylanmoqda. Bu ikki yo'nalishning uyg'unlashuvi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va ekologik muhitni yaxshilashga

qaratilgan samarali yechimlar yaratishga xizmat qiladi. Ayniqsa, talaba-yoshlar bu muammolarni o'rganish va hal qilishda faol ishtirok etmoqda.

Raqamli iqtisodiyot axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng joriy qilinishi bilan bog'liq bo'lib, iqtisodiy jarayonlarni avtomatlashtirish, ma'lumotlarni tezkor tahlil qilish va yangi biznes modellarini yaratishga imkon beradi. Biroq, ushbu iqtisodiy modelning rivojlanishi bilan bir qatorda quyidagi muammolar ham yuzaga keladi: kiberxavfsizlik masalalari - ma'lumotlarning o'g'irlanishi va noqonuniy foydalanish xavfi; raqamli notenglik - texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarining teng bo'lmasligi; atrof-muhitga ta'sir - elektron chiqindilar miqdorining oshishi va energiya iste'molining ko'payishi.

Yashil iqtisodiyot ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan bo'lib, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va ekologik xavfsizlikni ta'minlashga asoslanadi. Bu iqtisodiy modelning afzalliklari quyidagilardan iborat: iqlim o'zgarishiga qarshi kurash - issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish orqali global isish jarayonlarini sekinlashtirish; tabiiy resurslardan samarali foydalanish - energiya va xomashyo resurslarini tejash; yangi ish o'rinlari yaratish - yashil texnologiyalarni rivojlantirish bilan bog'liq yangi sohalar paydo bo'lishi.

Talaba-yoshlar o'rtasida o'tkazilgan so'rovlar natijalari shuni ko'rsatadiki, ular raqamli va yashil iqtisodiyotning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash bilan birga, ushbu sohalaridagi muammolarni ham yaxshi tushunadilar: tashabbus va innovatsiyalar - yoshlar o'z startaplarini yaratish orqali yashil texnologiyalarni targ'ib qilishni istaydilar; axborot yetishmasligi - ko'pchilik talabalarning raqamli iqtisodiyot va ekologik masalalar bo'yicha bilim darajasi yetarli emas; moliya va infratuzilma - innovatsion loyihalarni amalga oshirish uchun mablag' va texnik resurslar yetishmasligi.

Raqamli va yashil iqtisodiyot muammolarini hal qilish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim: ta'lim sifatini oshirish - talaba-yoshlarni ushbu sohalar bo'yicha chuqur bilimlar bilan ta'minlash; davlat siyosati - yashil texnologiyalarni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlovchi qonunchilikni joriy etish; xalqaro hamkorlik - global miqyosda tajriba almashish va birgalikda innovatsiyalar yaratish.

Raqamli iqtisodiyot va yashil iqtisodiyotning uyg'unligini ta'minlash uchun raqamli texnologiyalarni yashil iqtisodiyotda qo'llash imkoniyatlarini izlash va barqaror rivojlanishni qo'llab-quvvatlovchi innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqish zarur. Elektron chiqindilarni boshqarishning samarali usullarini joriy qilish va yashil texnologiyalar orqali energiya samaradorligini oshirish atrof-muhitga ta'sirni kamaytirishga xizmat qiladi. Kiberxavfsizlik masalalarini hal qilish uchun

raqamli iqtisodiyotdagi ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash bo'yicha yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va bu jarayonning ekologik muammolar bilan bog'liqligini tahlil qilish muhim. Raqamli notenglikni bartaraf etish uchun texnologiyalarga teng imkoniyatlarni yaratishga yo'naltirilgan dasturlar ishlab chiqish va talaba-yoshlar o'rtasida raqamli savodxonlikni oshirishga qaratilgan tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash kerak. Ekologik ta'limni rivojlantirish maqsadida yashil iqtisodiyot mavzusida maxsus kurslar va treninglar tashkil etish hamda ta'lim muassasalarida ekologik masalalarga oid tadqiqot loyihalarini qo'llab-quvvatlash zarur. Talabalar startaplarida yashil texnologiyalarni rivojlantirish uchun grant va subsidiya dasturlarini yo'lga qo'yish, shuningdek, ekologik muammolarni hal qilishga qaratilgan ilovalar yoki platformalarni yaratish innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlashga yordam beradi. Davlat va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish orqali yashil iqtisodiyot va raqamli iqtisodiyot bo'yicha davlat dasturlarini tahlil qilish va takliflar kiritish, shuningdek, xalqaro tajribalarni o'rganish va moslashtirish orqali yechimlarni samarali amalga oshirish mumkin. Ushbu chora-tadbirlar raqamli va yashil iqtisodiyot muammolarini hal qilishda muhim qadamlar bo'lib, talaba-yoshlarning ushbu jarayonlarda faol ishtirokini ta'minlaydi.

Ekologiya muammosi jahon miqyosida tobora jiddiylashib bormoqda. O'zbekiston ham bundan mustasno emas. So'nggi yillarda aholi soni ko'payishi, shaharlarning kengayishi va sanoatning rivojlanishi bois chiqindi hajmi sezilarli darajada oshdi.

Chiqindilarni qayta ishlash infratuzilmasi ortib borayotgan yukni ko'tara olmayotgan bir sharoitda atrof-muhit, aholi salomatligi va mamlakatning iqtisodiy barqarorligiga jiddiy xavf tug'ilmoqda. Shu bois, sirkulyar iqtisodiyot tamoyillarini O'zbekistonda ham joriy etish nafaqat maqsadga muvofiq, balki chiqindilarni barqaror boshqarishni ta'minlashning muhim shartidir. Sirkulyar iqtisodiyot ishlab chiqarish va iste'mol qilish modeli bo'lib, u mavjud materiallar va mahsulotlarni imkon qadar uzoq vaqt davomida taqsimlash, ijaraga berish, qayta foydalanish, ta'mirlash, qayta tiklash va qayta ishlashni o'z ichiga oladi. Bunda chiqindilar minimal darajada kamaytiriladi. Mahsulot muddati tugagach, qayta ishlash yo'li bilan chiqindi materiallari iloji boricha iqtisod doirasida saqlanadi. Ulardan qayta-qayta samarali foydalanish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ilmiy maqolalar va tadqiqotlar – boshqaruv va iqtisodiyot, raqamli texnologiyalar, yashil iqtisodiyot sohalaridagi zamonaviy ilmiy tadqiqotlar.
2. Xalqaro hisobotlar – BMT, Jahon banki, Xalqaro energetika agentligi (IEA) yoki boshqa global tashkilotlar tomonidan tayyorlangan hisobotlar
3. Mahalliy va xalqaro statistika ma'lumotlari – O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi yoki xalqaro statistik platformalar tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlar.
4. Talaba-yoshlar o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma natijalari – maqola talaba-yoshlar fikrini tahlil qilganligi sababli maxsus so'rovlar.
5. Ekologik va iqtisodiy ta'lim resurslari – yashil iqtisodiyot va ekologik barqarorlik mavzusida darsliklar, qo'llanmalar yoki seminar materiallari.